

Missiv till ansvariga nämnder och bolagsstyrelser

Revisionskontoret har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna och lekmannarevisorerna genomfört granskningen av Göteborgs Stads arbete för att minska energianvändningen i bostäder och lokaler. Granskningen syftade till att bedöma om stadsfastighetsnämnden, idrotts- och föreningsnämnden, Familjebostäder i Göteborg AB och Higab AB bedriver ett ändamålsenligt arbete för att uppnå fullmäktiges mål om minskad energianvändning i bostäder och lokaler.

Vi, förtroendevalda revisorer och lekmannarevisorer, hänvisar till de sakkunnigas revisionsrapport och ställer oss bakom bedömningarna och rekommendationerna som framgår av rapporten.

Följande rekommendationer lämnas:

Stadsfastighetsnämnden rekommenderas att revidera och på nytt fastställa sin energieffektiviseringsplan och det mål för minskad energianvändning som beslutades av den tidigare lokalnämnden.

Stadsfastighetsnämnden, idrotts- och föreningsnämnden, Familjebostäder i Göteborg AB och Higab AB rekommenderas att omhänderta åtgärderna i fullmäktiges energiplan mer systematiskt. När och på vilket sätt åtgärderna ska genomföras behöver tydliggöras, dokumenteras och integreras i den ordinarie planeringen och uppföljningen av verksamheten.

Vi vill betona vikten av att nämnderna och bolagen vidtar lämpliga åtgärder med anledning av de rekommendationer som lämnas i revisionsrapporten.

Med anledning av rekommendationerna kommer vi också att vilja ha ett yttrande från nämnderna och bolagen. Alla yttranden som ni ombeds skicka in under granskningsåret ska sammanställas och skickas in vid ett samlat tillfälle. Skicka yttrandet till stadsrevisionen@stadsrevisionen.goteborg.se senast den 21 juni 2024.

Göteborg den 11 mars 2024

För revisorsgruppen och lekmannarevisorerna för
Familjebostäder i Göteborg AB och Higab AB,
enligt uppdrag

Jonas Ransgård
ordförande

Torbjörn Rigemar
vice ordförande

Göteborgs Stads arbete för att minska energianvändningen i bostäder och lokaler

Sammanfattande bedömning

Revisionskontoret har på uppdrag av revisorerna och de berörda lekmannarevisorerna granskat om stadsfastighetsnämnden, idrotts- och föreningsnämnden, Familjebostäder i Göteborg AB och Higab AB bedriver ett ändamålsenligt arbete för att uppnå fullmäktiges mål om minskad energianvändning i bostäder och lokaler år 2030. Den samlade bedömningen är att arbetet i huvudsak bedrivs på ett ändamålsenligt sätt, även om ett antal förbättringsområden har identifierats i granskningen.

Vi bedömer att stadsfastighetsnämnden och idrotts- och föreningsnämnden har säkerställt att det finns organisatoriska förutsättningar för att arbeta systematiskt mot miljömålen. De organisatoriska förutsättningarna kan stärkas vid Familjebostäder och till viss del även vid Higab. Vidare bedömer vi att nämnderna och bolagen har kartlagt, och kontinuerligt kartlägger, energianvändningen i sina bostäder och lokaler.

Vid stadsfastighetsnämnden, idrotts- och föreningsnämnden och Familjebostäder finns lokala mål om att minska energianvändningen. Kopplingen till fullmäktiges övergripande mål år 2030 varierar dock. I stadsfastighetsnämndens fall togs målet fram och fastställdes av den tidigare lokalnämnden, innan fullmäktiges miljö- och klimatprogram hade beslutats. Den nya nämnden bör därför fastställa målet på nytt och i samband med detta tydliggöra kopplingen till miljö- och klimatprogrammet. Även Familjebostäder bör tydliggöra kopplingen mellan bolagets lokala energimål och fullmäktiges mål. Styrelsen för Higab har under 2023 tydliggjort att bolaget arbetar utifrån fullmäktiges övergripande mål om att minska energianvändningen med 30 procent till år 2030. Vi bedömer dock att det behöver bli tydligare vad detta mål innebär för bolagets del. Styrelsen bör fastställa ett specificerat målvärde för den totala energianvändningen per kvadratmeter.

Nämnderna och bolagen bedöms i allt väsentligt ha genomfört, och planerar att genomföra, adekvata åtgärder för att uppnå fullmäktiges mål om minskad energianvändning. En stor del av dessa åtgärder sker inom ramen för verksamheternas ordinarie processer för underhåll och investeringar. När det gäller arbetet med att bryta ned, genomföra och följa upp de energieffektiviseringsåtgärder som nämnderna och bolagen har tilldelats i fullmäktiges energiplan bedömer vi att systematiken för detta behöver stärkas vid samtliga granskade verksamheter.

Verksamheterna har upprättat energieffektiviseringsplaner eller motsvarande underlag. Strukturen och utformningen av dessa planer och underlag varierar. Det varierar också hur långt verksamheterna har kommit i implementeringen. Stadsfastighetsnämndens energieffektiviseringsplan fastställdes, liksom det lokala energimålet, under den tidigare lokalnämndens verksamhet. Sedan dess har ett antal bebyggda fastigheter överförts från den tidigare fastighetsnämnden till den nybildade stadsfastighetsnämnden. Vi bedömer därför att nämnden behöver revidera och fastställa energieffektiviseringsplanen på nytt.

Eftersom det varierar hur pass långt nämnderna och bolagen har kommit i arbetet med att planera och genomföra energieffektiviseringsåtgärder har samtliga verksamheter inte följt upp åtgärderna på ett systematiskt sätt än. Enbart stadsfastighetsnämnden har genomfört en systematisk uppföljning av sin energieffektiviseringsplan för år 2023.

Revisionskontoret vill uppmana nämnderna och bolagen att säkerställa att beslutade åtgärder genomförs som planerat. Det är av stor vikt att energieffektiviseringsarbetet, och inte enbart de lokala energimålen till år 2030, följs upp systematiskt. Detta i syfte att säkerställa att genomförda åtgärder bidrar till måluppfyllnad.

Följande rekommendationer lämnas utifrån granskningen:

Stadsfastighetsnämnden rekommenderas att revidera och på nytt fastställa den energieffektiviseringsplan och det mål för minskad energianvändning som beslutades av den tidigare lokalnämnden.

Stadsfastighetsnämnden, idrotts- och föreningsnämnden, Familjebostäder i Göteborg AB och Higab AB rekommenderas att omhänderta åtgärderna i fullmäktiges energiplan mer systematiskt. När och på vilket sätt åtgärderna ska genomföras behöver tydliggöras, dokumenteras och integreras i den ordinarie planeringen och uppföljningen av verksamheten.

Rapportsammandraget baseras på rapporten *Göteborgs Stads arbete för att minska energianvändningen i bostäder och lokaler* som finns på www.goteborg.se/stadsrevisionen.

Granskningens utgångspunkter

För att minska Göteborgs Stads miljö- och klimatpåverkan, och för att förenkla omställningen till en energiproduktion baserad på förnybara källor, behöver stadens verksamheter minska och effektivisera sin energianvändning.¹ Av fullmäktiges energiplan framgår att staden med sina många bostäder, lokaler, anläggningar och verksamheter har en stor energieffektiviseringspotential. Ett arbete för att minska och effektivisera energianvändningen pågår redan, men det behöver prioriteras högre och tydligare för att klimat- och energimålen ska kunna nås.² Behovet av en mer hållbar energianvändning har aktualiserats ytterligare av den pågående energikrisen.

Stadens övergripande styrning inom miljö- och klimatområdet tar sin utgångspunkt i fullmäktiges miljö- och klimatprogram för perioden 2021–2030. Ett av programmets övergripande miljömål är att Göteborgs klimatavtryck ska vara nära noll år 2030. Ett delmål för att uppnå målet handlar om att energianvändningen i bostäder och lokaler ska minska med 30 procent per invånare, jämfört med år 2010. Inom ramen för delmålet ska energianvändningen i stadens egna lokaler och bostäder minska.

Revisionskontoret har på uppdrag av revisorerna och de berörda lekmannarevisorerna granskat hur ett urval av stadens bostads- och lokalförvaltande nämnder och bolag, på övergripande nivå, arbetar för att uppnå fullmäktiges mål om minskad energianvändning år 2030. Syftet har varit att bedöma om arbetet bedrivs på ett ändamålsenligt sätt.

¹ Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021–2030, s. 20.

² Göteborgs Stads energiplan 2022–2030, s. 23.

lakttagelser och bedömningar

Organisatoriska förutsättningar

Granskningen visar att nämnderna och bolagen har avsatt personella resurser för att driva och samordna ett systematiskt miljöarbete, i enlighet med fullmäktiges anvisning. Resurserna kan dock stärkas vid Familjebostäder och till viss del även vid Higab. Detta har även framkommit av de stödande miljörevisioner som miljöförvaltningen har genomfört under 2023. Vidare konstaterar vi att de granskade verksamheterna har avdelningar eller enheter med ansvar för övergripande energifrågor. Där arbetar energiingenjörer, energisamordnare eller liknande funktioner med att styra, följa upp och samordna energieffektiviseringsarbetet. Hur arbetet har organiserats, och kopplingen till det systematiska miljöarbetet i stort, varierar mellan verksamheterna.

Revisionskontoret bedömer att stadsfastighetsnämnden och idrotts- och föreningsnämnden i allt väsentligt har säkerställt att det finns organisatoriska förutsättningar för att arbeta systematiskt mot miljömålen, inklusive målet om minskad energianvändning i bostäder och lokaler. Vi bedömer att Familjebostäder generellt sett kan stärka de organisatoriska förutsättningarna för sitt systematiska miljöarbete. Bolaget är medveten om detta behov och har som ambition att stärka arbetet redan under 2024. När det gäller Higab bedömer vi att det finns personella resurser för att driva och utveckla bolagets miljöledningssystem. Miljöfrågorna i sak hanteras dock mer operativt i andra delar av organisationen. Vi delar därmed miljöförvaltningens bedömning att bolaget bör se över möjligheten att införa en särskild miljösamordnarroll.

Kartläggning och mål om minskad energianvändning

De granskade nämnderna och bolagen har kartlagt sin energianvändning i bostäder och lokaler. Energikartläggningar görs återkommande i olika sammanhang, bland annat i samband med att verksamheterna rapporterar uppgifter om energiförbrukningen till Energimyndigheten utifrån lagen om energikartläggning i stora företag (EKL). Uppgifter om primärenergianvändningen har också sammanställts till miljöförvaltningen, inom ramen för uppföljningen av miljö- och klimatprogrammet. Verksamheterna har i de flesta fallen bedömt att energianvändningen utgör en betydande miljöpåverkan.

Stadsfastighetsnämnden, idrotts- och föreningsnämnden och Familjebostäder har lokala mål som handlar om att minska energianvändningen till år 2030. De lokala energimålen framgår inte alltid av verksamhetsplanerna och hur tydligt målen har kopplats till fullmäktiges delmål om minskad energianvändning i miljö- och klimatprogrammet varierar. Familjebostäders energimål baseras på ett snarlikt mål som har fastställts inom ramen för bolagets medverkan i branschorganisationen Sveriges Allmännyttas samarbete Klimatinitiativet. Vi bedömer att bolaget tydligare kan koppla sitt lokala energimål till det aktuella delmålet i miljö- och klimatprogrammet.

Idrotts- och föreningsnämndens anläggningar består till stor del av ishallar, sporthallar och simhallar där det inte alltid är relevant att mäta energianvändningen per kvadratmeter. Vi bedömer att nämnden trots detta arbetar i enlighet med fullmäktiges intention om minskad energianvändning, men utifrån ett lokalt mål om att minska den totala elförbrukningen. Stadsfastighetsnämndens lokala energimål fastställdes av den tidigare

lokalsamfundet och innan miljö- och klimatprogrammet beslutades av fullmäktiges. Nämnden bör därför fastställa målet på nytt och tydliggöra kopplingen till programmet.

Higabs styrelse har under 2023 tydliggjort att bolaget arbetar utifrån fullmäktiges mål om att minska energianvändningen med 30 procent till år 2030. Det framgår dock inte vad målet innebär i praktiken för bolagets del, även om mer detaljerade målvärden för energianvändningen per kvadratmeter avseende fjärrvärme, fjärrkyla och el har tagits fram på tjänstepersonsnivå. Vi bedömer att styrelsen bör fastställa ett specificerat målvärde för den totala energianvändningen per kvadratmeter år 2030.

Genomförande och uppföljning av åtgärder för att minska energianvändningen

Fullmäktiges mål om minskad energianvändning i bostäder och lokaler ska uppnås år 2030. Ansvariga nämnder och bolag har därmed ett antal år på sig att succesivt minska och effektivisera sin energianvändning. Vi har i granskningen framför allt fokuserat på de övergripande planeringsåtgärder som har vidtagits för att styra mot målet.

Granskningen visar att det inte alltid finns tydliga sammanställningar över vilka energieffektiviseringsåtgärder som har genomförts de senaste åren. Åtgärderna ingår ofta som en del av de ordinarie processerna för underhåll och investeringar och det är inte alltid möjligt att särskilja renodlade energieffektiviseringsåtgärder från ordinarie underhåll. Energieffektivisering kan uppstå som en följd av andra underhållsåtgärder, där energibesparingen inte var det huvudsakliga syftet. Samtliga förvaltningar och bolag uppger samtidigt att de, i olika utsträckning, har arbetat med särskilda energiprojekt eller energiåtgärder som har syftat till att effektivisera energianvändningen.

Flera av verksamheterna menar att energiåtgärder konkurrerar med andra krav och önskemål som finns i exempelvis ombyggnadsprojekt. Behovet av energieffektivisering i en fastighet behöver därför ställas mot andra behov och bedömas i respektive projektbudget. Vid nyproduktion uppges energieffektiviseringsperspektivet ingå mer naturligt, som en följd av de byggtekniska krav och standarder som gäller vid uppförande av nya byggnader. Stadsfastighetsförvaltningen, som förvaltar huvuddelen av de lokaler som fullmäktiges energimål baseras på, har upprättat särskilda tekniska krav och anvisningar (TKA) för all nyproduktion och ombyggnation. De krav som ställs på byggnadernas energiprestanda uppges vara högre än gällande myndighetskrav.

Samtliga verksamheter har upprättat energieffektiviseringsplaner eller motsvarande underlag. Strukturen och utformningen varierar i relativt stor utsträckning liksom om underlaget har fastställts av nämnden/styrelsen eller på tjänstepersonsnivå. Higabs plan för energiinvesteringar, som fastställdes under 2023, är till skillnad från de övriga verksamheternas planer utformad som ett övergripande energieffektiviseringsprojekt. Inom ramen för projektet kommer totalt 200 miljoner kronor att investeras i särskilda energiåtgärder fram till år 2030, i syfte att uppnå energimålet. Stadsfastighetsnämndens energieffektiviseringsplan fastställdes, liksom det lokala energimålet, av den tidigare lokalsamfundet. Sedan dess har ett antal bebyggda fastigheter överförts från den tidigare fastighetsnämnden till den nya stadsfastighetsnämnden. Vi bedömer att nämnden bör se över, aktualisera och fastställa energieffektiviseringsplanen på nytt.

Eftersom nämnderna och bolagen har kommit olika långt i framtagandet och implementeringen av sina energieffektiviseringsplaner eller motsvarande underlag, varierar det också om åtgärderna har följts upp ännu. Av de granskade verksamheterna har enbart stadsfastighetsnämnden genomfört en systematisk uppföljning av sin energieffektiviseringsplan för år 2023. Samtliga verksamheter uppger dock att beslutade åtgärder eller åtgärdsområden kommer att följas upp regelbundet framöver.

Fullmäktiges energiplan för perioden 2022–2030 innehåller ett antal energirelaterade åtgärder som ska genomföras av samtliga nämnder och styrelser som beställer- och/eller utför bygg- och/eller anläggningsuppdrag. Vissa åtgärder riktas även särskilt till specifika nämnder och styrelser. Granskningen visar att ingen av de granskade nämnderna eller bolagen har brutit ned och omhändertagit energiplanens åtgärder på ett systematiskt sätt. Det saknas dokumentation avseende när och på vilket sätt åtgärderna ska hanteras och följas upp. Av intervjuerna framgår att flera av åtgärderna redan helt eller delvis hanteras inom ramen för verksamheternas ordinarie processer. Vi bedömer dock att åtgärderna behöver omhändertas och dokumenteras mer systematiskt.

Följande rekommendationer lämnas utifrån granskningen:

Stadsfastighetsnämnden rekommenderas att revidera och på nytt fastställa den energieffektiviseringsplan och det mål för minskad energianvändning som beslutades av den tidigare lokalnämnden.

Stadsfastighetsnämnden, idrotts- och föreningsnämnden, Familjebostäder i Göteborg AB och Higab AB rekommenderas att omhänderta åtgärderna i fullmäktiges energiplan mer systematiskt. När och på vilket sätt åtgärderna ska genomföras behöver tydliggöras, dokumenteras och integreras i den ordinarie planeringen och uppföljningen av verksamheten.